

Hatay İlinde Doğal ve Beşerî Nedenlerle

Yer Değiştiren Yerleşmeler

Yücel DİNÇ • Ergin CANPOLAT • Mehmet Akif CEYLAN

Arş. Gör. Dr. Yücel DİNÇ - Dr. Öğr. Üyesi Ergin CANPOLAT -
Prof. Dr. Mehmet Akif CEYLAN

Hatay İlinde Doğal ve Beşerî Nedenlerle YER DEĞİŞTİREN YERLEŞMELER

ISBN 978-625-7582-64-3
DOI 10.14527/9786257582643

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Arş. Gör. Dr. Yücel DİNÇ

14/08/1989 tarihinde Hatay'ın Merkez İlçesi Antakya'da doğdu. İlk ve Ortaokulu Cemil Şükrü Çolakoğlu İlköğretim Okulu'nda okudu. 2003 yılında başladığı liseyi, Necmi Asfuroğlu Lisesi'nde okudu ve 2006 yılında mezun oldu. 2007 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nü kazandı. 2011 yılında bu okuldan mezun olduktan sonra, 2012 yılında aynı okulda yüksek lisans eğitimine başladı. 2013 yılında, Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) kapsamında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ne Araştırma Görevlisi olarak atandı.

Aynı yıl görevlendirmeyeyle (YÖK 39. Maddesi) ODTÜ'de 6 aylık yabancı dil eğitimi aldı. 2015 yılında “*Antakya (Hatay) Şehir Coğrafyası*” isimli yüksek lisans tezini tamamladı. 2015 yılında YÖK yönetmeliğinin 35. Maddesine bağlı olarak doktora eğitimini gerçekleştirmek üzere Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne görevlendirildi. 2018 yılında kadrosunun bulunduğu Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi'ne döndü. Ocak-2020'de “*Karşılaştırmalı Bir Şehir Coğrafyası: Alanya ve Manavgat Örneği*” isimli doktora tezini tamamlayarak doktor ünvanını aldı. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde Arş.Gör.Dr. olarak akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.

ORCID No: 0000-0002-0492-4724

Dr. Öğr. Üyesi Ergin CANPOLAT

1978 yılında Sivas'ta doğmuştur. Lisans öğrenimini 2000 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünde tamamlamıştır. 2005 yılında aynı bölümde Karacadağ (Diyarbakır) Volkanı Jeomorfolojisi başlıklı tezi ile yüksek lisansı tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünde başladığı doktora programında, 2014 yılında Gölcük (Isparta) Volkanizması ve Volkanik Gaz

Risk Analizi başlıklı tezi savunarak doktor ünvanı almıştır. 2000 yılında Mardin Midyat Yolbaşı Köyü İlköğretim Okulu'na Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak atanmıştır. 2002-2004 yılları arasında Fatih-Atikali İlköğretim Okulu'nda sosyal bilgiler öğretmeni olarak, 2004-2007 yılları arasında Şişli-Maçka Akif Tunçel Anadolu Teknik Lisesi'nde, 2007-2010 yılları arasında Nişantaşı Nuri Akın Anadolu Lisesi'nde coğrafya öğretmeni olarak, 2010-2015 yılları arasında Şişli Mahmut Şevket Paşa Ortaokulu'nda idareci olarak, 2015-2018 yılları arasında ise Kağıthane Cengizhan Anadolu Lisesi'nde coğrafya öğretmeni olarak görev yapmıştır. Öğretmenliği sürecinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından iki defa aylıkla ödüllendirme, üç defa başarı belgesi ve bir defa üstün başarı belgesi ile ödüllendirilmiştir. Nisan 2018 itibarıyla Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Temel çalışma alanları; jeomorfoloji, volkanizma, volkan jeomorfolojisi, buzul jeomorfolojisi, doğal afetler, iklim, coğrafi bilgi sistemleri, doğal kaynak turizm ilişkisi, jeosit ve jeomorfositler vb'dir.

ORCID No: 0000-0003-2123-3551

Prof. Dr. Mehmet Akif CEYLAN

Manisa ilinin Salihli ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini bu ilçede tamamladı. 1986'da Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'ndan mezun oldu. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı'nın Öğretmenlik Mecburi Yeterlik ve Yarışma Sınavı'nı iyi bir dereceyle kazanarak Kocaeli Anadolu Lisesi'ne coğrafya öğretmeni olarak atandı. 1990'da İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı'nda "Sapanca Gölü'nün Hidrolojik Etüdü" konulu tezini hazırlayarak yüksek lisans diploması aldı. 1991'de Kocaeli Körfez Fen Lisesi'ne naklen tayin oldu. Bu ortaöğretim kurumlarında, 1993 yılına kadar öğretmen ve idareci olarak çalıştı. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Coğrafya Anabilim Dalı'nda, açılan sınavı kazanarak 1993'te araştırma görevlisi kadrosuna atandı. 1992'de Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'nda başladığı doktora programını 1998'de tamamlayarak "Balkan-Çivril Havzasının Hidrojeomorfolojik Etüdü" konulu tezi ile doktor unvanını aldı. 1999'da araştırma görevlisi kadrosunda Dr. öğretim görevlisi olarak ders vermeye başladı. Aynı statüde, 2002'de yeni açılan Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ne kendi isteğiyle nakledildi. Bölümde 2003'te anabilim dalları kurulunca Türkiye Coğrafyası Anabilim Dalı'nı seçti. 2006'da beşeri coğrafya doçenti oldu ve aynı yıl doçentlik kadrosuna atandı. 2012'de profesörlüğe yükseltilerek halen bu fakültede öğretim üyesi görevine devam etmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yürüttüğü "Muş İli Malazgirt İlçesi Malazgirt Savaş Alanının Tespiti, Tarihi ve Arkeolojik Yüzey Araştırma Projesi (2020 ve 2021)" ile aynı bakanlık nezdinde yürütülen "Orta Çağ'dan Günümüze Konya İli Yüzey Araştırma Projesi (2020 ve 2021)" ekiplerinde görev almaktadır. Özellikle Miryokefalon Savaşı'nın (1176) Konya Bağırsak Boğazı'nda yapıldığı konusunda çok sayıda çalışması bulunmaktadır. Yedi kitabı (üçü ortak yazarlı), yetmiş beşin üzerinde bilimsel makale ve yayınlanmış bildirisi vardır. 2012 yılında Marmara Üniversitesi 129. Yıl Sosyal Bilimler Yayın Performans Ödülü'nü, 2019 yılında Selçuk Üniversitesi Turizm Fakültesi'nin Anadolu Selçuklu Kültür ve Turizmine Katkı Ödülü (III)'nü aldı. TÜBİTAK, TÜBA ve çok sayıda dergi, sempozyum vb. bilim kurullarında hakem, jüri üyesi ve panelist olarak görev yaptı. Başlıca araştırma alanları; nüfus, yerleşme, turizm coğrafyası, yer adları (toponimi), ulaşım, doğal afetler ve tarihi coğrafyadır. Evli olup iki çocuk sahibidir.

ORCID No: 0000-0002-1195-7436

ÖN SÖZ

Türkiye’de yerleşmelerin kurulması ve gelişmesi süreçlerinde coğrafi şartların yeterince dikkate alınmaması veya şartların değişmesi, bazı yerleşim birimlerinin doğal ve beşerî faktörlere bağlı olarak zamanla yer değiştirmelerine neden olmaktadır. Yerleşmelerin kuruldukları yerleri değiştirmek zorunda kalmaları birtakım sorunları beraberinde getirmekte ve bu sorunlar çeşitli akademik çalışmalarla ortaya konulmaktadır. Hatay ili sınırları içerisinde yer değiştiren 35 yerleşmenin ele alındığı bu çalışmayla birlikte ilgili literatüre önemli bir katkının sağlanması amaçlanmıştır.

Bu kitap, giriş ve sonuç kısımları dışında toplam dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Hatay ilinde doğal nedenlerle yer değiştiren yerleşmeler incelenmiştir. İkinci bölüm, beşerî nedenlerle yer değiştiren yerleşmelere ayrılmıştır. Üçüncü bölümde, yerleşmelerin yer seçimlerinden yerleşim planlarına, tarihi ve kültürel eserlerden alt yapı çalışmalarına ve konutların yapı malzemelerine kadar birbirinden farklı konulara yer verilmiştir. Sahada anket araştırmalarından oluşan dördüncü bölümde ise nicel veriler yorumlanmış ve böylece kitabın bütün bölümleri belirli bir sistematığe bağlı kalınarak kaleme alınmıştır.

Bu kitabın hazırlanmasında, veri temini bakımından kolaylık sağlayan çeşitli kurum ve kuruluşların önemli katkıları olmuştur. Yaklaşık iki yıl süren arazi çalışmaları sırasında yer değiştiren yerleşmelerin sakinlerinin ve mahalle muhtarlarının iyi niyetli tutum ve davranışları bu çalışmanın motivasyonunu arttırmıştır. Emeği geçen kişi ve kurumlara teşekkür ederiz. Ayrıca, alan araştırmalarına iştirak ederek araştırma süreçlerinin verimli geçmesinde katkılar yapan Dr. Öğrt. Üyesi Mesut ŞİMŞEK’e, Arş.Gör. Çetin Furkan USUN’a, yüksek lisans öğrencileri Mahsum BOZDOĞAN, Renas İLDEM ve Rukiye KARA’ya teşekkürlerimizi bir borç biliriz. Son olarak, kitabın yayımlanmasında emeği geçen Pegem Akademi Yayıncılık çalışanlarına çok teşekkür ederiz. Kitabın akademisyenlere, öğrencilere, kamu kuruluşlarına, sivil toplum örgütlerine, konuya ilgi duyanlara ve Hatay halkına yararlı olması temennisiyle...

Arş. Gör. Dr. Yücel DİNÇ
ORCID No: 0000-0002-0492-4724
HATAY-2021

Dr. Öğr. Üyesi Ergin CANPOLAT
ORCID No: 0000-0003-2123-3551
HATAY-2021

Prof. Dr. Mehmet Akif CEYLAN
ORCID No: 0000-0002-1195-7436
İSTANBUL-2021

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	vi
Giriş	1
Materyal ve Metot.....	7
Kavramsal Çerçeve	11
Önceden Yapılmış Çalışmalar.....	13

1. BÖLÜM

DOĞAL NEDENLERLE YER DEĞİŞTİREN YERLEŞMELER

Hatay İlinde Meydana Gelen Doğal Afet Türleri, Etkilenen Yerleşme Sayısı ve İlçelere Dağılışı	22
Kütle Hareketleri Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler	24
Dokuzlar/Hassa	29
Kışla/Arsuz	31
Ovakent/Antakya	33
Balarmudu/Kırıkhan	34
Halilibey-Belen	35
Aşağıpulluyazı/Yayladağı	37
Denizgören/Yayladağı.....	38
Sürütme/Yayladağı	39
Sel/Taşkın Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler	40
Amanos Dağları'nın Batı Kesiminde Meydana Gelen Seller	43
Amanos Dağları'nın Doğu Kesiminde Meydana Gelen Seller	43
Amik Gölü'nün Kurutulması ve Amik Ovası Taşkınları.....	44
Denizciler/İskenderun.....	48
Cırtıman/İskenderun.....	50
Ardıçlı/Hassa	53
Uzunköy/Karasüleymanlı/Reyhanlı	54
Suluköy/Reyhanlı	55
Hacıpaşa/Altınözü.....	57
Elverişsiz Topoğrafya Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler	59
Gülkent/Hassa	60
Kızlarçayı/Erzin	63
Kuyuluk/Erzin	65
Jeomedikal Nedenlerle Yer Değiştirmesi Gündemde Olan Bir Yerleşme: Olgunlar Mahallesi/Yayladağı	66

2. BÖLÜM

BEŞERİ NEDENLERLE YER DEĞİŞTİREN YERLEŞMELER

Ulaşım Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler.....	72
Akbez/Hassa	73
Deliçay/Hassa	74
Yuvalı/Hassa.....	76
Çağlalık/Payas.....	77
Yoncadüzü/Erzin.....	78
Gökgöl/Erzin	79
Ekonomik Nedenlerle Yer Değiştiren Yerleşmeler.....	80
Çınarbaşı/Hassa.....	82
Sapanözü/Hassa.....	82
Haydarlar/Hassa	83
Koruhüyük/Hassa	84
Sugediği/Hassa.....	85
Kazkeli/Kırıkhan	86
Baraj İnşası Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler	87
Mehmetbeyli/Reyhanlı	89
Akhisar/Antakya	91
Yenihisar/Altınözü	92
Güvenlik Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler	92
Fevzipaşa/Reyhanlı	94
Demirkonak/Kırıkhan.....	95
Toplulaştırma Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler.....	96
Leylekli/Yayladağı	97

3. BÖLÜM

YER DEĞİŞTİREN YERLEŞMELERDE YER SEÇİMİ, YERLEŞİM PLANLARI, KONUTLAR VE YAPI MALZEMELERİ, ALT VE ÜST YAPI ÇALIŞMALARI, TARİHİ VE KÜLTÜREL ESERLER

Yer Seçimi.....	99
Yerleşim Planları.....	102
Yapı Malzemesi ve Konut Tipleri.....	106
Konut Tipleri.....	109
Konut Eklentileri (Müştemilat).....	112
Alt ve Üst Yapı Çalışmaları.....	114
İdari, Kültürel ve Sosyal Tesisler.....	116
Tarihi ve Kültürel Eserler.....	124

4. BÖLÜM

ALANDA ANKET ARAŞTIRMASI

Alanda Anket Araştırması	133
Demografik Özellikler	136
Yerleşmelerin Yer Değiştirme Süreçleri	138
Yerleşmelerin Konum Özellikleri ve Başlıca Sorunları	144
Yerleşme Sakinlerinin Aidiyet ve Yere Bağlılık Durumları	146
Sonuç	153
Kaynakça	163
Ekler.....	171
Ek 1. Anket.....	171
Ek 2. İskenderun İlçesine Bağlı Nergizlik Köyünde Yer Kayması	173
Ek 3. Güvenç Köy Yerinin Ağabayır Mevkiine Nakli	174
Ek 4. İskenderun İlçesine Bağlı Cırtıman Köyünde Yer Kayması ve Su Baskını Afeti.....	175
Ek 5. İskenderun İlçesi'ne Bağlı Sarıseki ve Değirmendere Köylerinde Meydana Gelen Su Baskını Afeti.....	176
Ek 6. Şenbük Köyünün Yukarı Şenbük Mahallesi'nde Meydana Gelen Heyelan Olayı.....	177
Ek 7. Ortofoto Görüntülerinin Kullanımına Yönelik İzin Belgesi.....	178

BELGE LİSTESİ

Belge 1. Denizciler Mahallesi'nin bugünkü yerine taşınmasıyla ilgili karar.....	49
Belge 2. Hacıpaşa Mahallesi'nin taşınmasıyla ilgili karar.....	58
Belge 3. Demirkonak arkeolojik alanı envanter (tescil) fişi-I (Hatay Büyükşehir Belediyesi/KUDEB, 2021).....	126
Belge 4. Demirkonak arkeolojik alanı envanter (tescil) fişi-II (Hatay Büyükşehir Belediyesi/KUDEB, 2021).....	127

FOTOĞRAF LİSTESİ

- Fotoğraf 1. Dokuzlar Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahaları (a: heyelana maruz kalan saha, b: Ağabayır mevkiinin 1969-1970 yılı uydu görüntüsü, c: Ağabayır mevkiinde inşa evden 9 evden biri) 30
- Fotoğraf 2. Kışla Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahaları (a: eski ve yeni yerleşim sahasının 1973 yılı hava foto görüntüsü, b: bugünkü yerleşim sahasının 1973 yılı hava foto görüntüsü, c:eski ve yeni yerleşim sahasının Google Earth görüntüsü..... 32
- Fotoğraf 3. Ovakent Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahaları (a: eski ve yeni yerleşim sahasının uydu görüntüsü, b:eski yerleşim sahasının 1992 yılı ortofoto görüntüsü, c:bugünkü yerleşim sahasının 1992 yılı ortofoto görüntüsü..... 34
- Fotoğraf 4. Balarmudu (Hitışa) Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahaları (a: Hitışa'nın 1969-1970 uydu görüntüsü, b: Balarmudu Mahallesi'nin günümüz uydu görüntüsü (c:Hitışa heyelan sahası, Balarmudu Mahallesi'nin bugünkü yerleşim sahasının dron görüntüsü)..... 35
- Fotoğraf 5. Halilbey'in bugünkü yerleşim sahasının eski ve yeni görüntüleri (a: bugünkü yerleşim sahasının 1968 yılındaki görünümü, b: bugünkü yerleşim sahasının 1976 yılına ait görüntüsü, c ve d: bugünkü yerleşim sahasının görüntüsü..... 37
- Fotoğraf 6. Aşağıpulluyuzı'dan görünüm (a: bugünkü yerleşim sahasının 1969-1970 uydu görüntüsü, b: eski yerleşim sahasında yer alan harabe halindeki bir konut, c: bugünkü yerleşim sahasının uydu görüntüsü 38
- Fotoğraf 7. Denizgören'in bugünkü ve eski yerleşim sahaları (1: ilk yerleşim sahası, 2: ikinci yerleşim sahası, 3:bugünkü yerleşim sahası) 39
- Fotoğraf 8. Sürütmenin eski ve yeni yerleşim sahaları (a: yerleşimin bugünkü konumu, b: eski ve yeni yerleşim sahasının bugünkü görünümü, c: bugünkü yerleşim sahasının 1969-1970 uydu görüntüsü, d: bugünkü yerleşim sahasının Google Earth görüntüsü) 40
- Fotoğraf 9. Sarıseki ve Denizciler mahallelerinin konumları 48
- Fotoğraf 10. Denizciler Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahalarından görünüm (a: Değirmendere Vadisi ve Sarıseki, b: Değirmendere, c: Denizciler Mahallesi'nin 1969-1970 yılı uydu görüntüsü, d: Denizciler Mahallesi'nde bir afet konutu) 49
- Fotoğraf 11. Cırtıman'ın eski ve yeni yerleşim sahaları (a: yerleşim sahalarını gösteren uydu görüntüsü (1: Cırtıman'ın ilk yerleşim sahası, 2: heyelana maruz kalan Ada mahallesi, 3: bugünkü Cırtıman'ın drone görüntüsü). 51
- Fotoğraf 12. Cırtıman Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahalarını gösteren uydu görüntüsü 52
- Fotoğraf 13. Cırtıman 19 Evler mevkiinin 1968 ve 2020 yılı görüntüleri..... 52
- Fotoğraf 14. Ardıçlı'nın eski yerleşim yeri olan Hacılar Mahallesi'nden görünüm (a: Hacılar Mahallesi genel görünümü, b, c ve d: halk arasında "eski zaman evleri" olarak bilinen harabe halindeki konutlar 53

Fotoğraf 15. Ardıçlı'nın eski ve yeni yerleşim sahalarından görünüm (a: eski ve yeni yerleşim sahalarını gösteren 1968 yılına ait ortofoto görüntüsü, b: bugünkü yerleşim sahasını gösteren uydu görüntüsü (c: bugünkü yerleşim sahasının 1968 yılına ait ortofoto görüntüsü)	54
Fotoğraf 16. Uzunköy'ün eski yerleşim sahası olan Kurttepe'den bir görünüm.....	55
Fotoğraf 17. Suluköy Mahallesi'nin bugünkü yerleşim sahasından bir görünüm	56
Fotoğraf 18. Hacıpaşa Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahaları	57
Fotoğraf 19. Hacıpaşa'nın eski ve yeni yerleşim sahalarından görünüm (a: Eski Hacıpaşa'da cami kalıntıları, b: Hacıpaşa'nın bugünkü yerleşim sahasında yer alan bir iskân konutu, c: Hacıpaşa'nın bugünkü yerleşim sahası içerisinde halkın kendi imkânlarıyla yerleştikleri alan)	58
Fotoğraf 20. Gülkent'in eski ve yeni yerleşim sahalarından görünüm (a: Gülkent'in eski ve yeni yerleşim sahalarını gösteren uydu görüntüsü, b: Gülkent'in bugünkü yerleşim sahasının 1992 yılına ait ortofoto görüntüsü, c: Gülkent'in bugünkü yerleşim sahası.....	61
Fotoğraf 21. Gülkent'in eski yerleşim sahası olan Gülpınar'dan bir görünüm.....	62
Fotoğraf 22. Gülkent Mahallesi'nin hemen bitişiğinde (batısında) imar sorunları....	63
Fotoğraf 23. Kızlarçayı'nın eski ve yeni yerleşim sahalarını gösteren 1948 yılına ait ortofoto görüntüsü	64
Fotoğraf 24. Kuyuluk'un eski ve yeni yerleşim sahalarını gösteren drone görüntüleri (a ve b: eski yerleşim sahasını gösteren görüntüler, c: eski ve yeni yerleşim sahalarını gösteren görüntü, d: bugünkü yerleşim sahası.....	65
Fotoğraf 25. Olgunlar Mahallesi'nin drone görüntüsü (A. kaya düşmesi tehlikesinin olduğu ileri sürülen lokasyon, B: asbestin aflore olduğu yer)	68
Fotoğraf 26. Olgunlar Mahallesi yakınlarında asbestin aflore olduğu yerlere bir örnek.....	68
Fotoğraf 27. Olgunlar Mahallesi (A: bugünkü yerleşim sahası, B: kaya düşmesi afetine maruz kalanlara yaptırılan ancak yapımı tamamlanamayan konutlar).....	69
Fotoğraf 28. Akbez'in eski ve yeni yerleşim sahaları (a: Eski yerleşim sahasının 1968 yılı ortofoto görüntüsü, b: Bugünkü yerleşim sahasının 1968 yılı ortofoto görüntüsü, c: Eski ve yeni yerleşim sahasının 2020 yılı görüntüsü.....	74
Fotoğraf 29. Deliçay'ın eski ve yeni yerleşim sahaları (a ve b: eski yerleşim sahası, c ve d: bugünkü yerleşim sahası)	76
Fotoğraf 30. Yuvalı'nın eski ve yeni yerleşim sahaları (a: Yuvalı'nın eski yerleşim sahası, b: eski yerleşim sahasında cami kalıntısı, c: eski yerleşim sahasında bir sokak görüntüsü, d: yeni yerleşim sahası).	77
Fotoğraf 31. Yuvalı'nın Drone görüntülerinden elde edilmiş Sayısal Yükselti Modeli	77
Fotoğraf 32. Yoncadüzü Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahalarını gösteren uydu görüntüsü	79
Fotoğraf 33. Gökgöl Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahalarını gösteren uydu görüntüsü	79
Fotoğraf 34. Çınarbaşı'nın bugünkü yerleşim sahası.....	82

Fotoğraf 35. Sapanözü'nün bugünkü yerleşim sahası.....	83
Fotoğraf 36. Haydarlar Mahallesi'nden görünüm (a ve b: Haydarlar'ın bugünkü yerleşim sahası, c ve d: günümüzde Haydarlar'ın bir banısı olan Mustafa Haydaroğlu banısı).....	84
Fotoğraf 37. Koruhüyük Mahallesi'nin bugünkü yerleşim sahası.....	85
Fotoğraf 38. Sugediği Mahallesi'nin bugünkü yerleşim sahası.....	85
Fotoğraf 39. Kazkeli Mahallesi'nin bugünkü yerleşim sahası.....	86
Fotoğraf 40. Mehmetbeyli'nin eski ve yeni yerleşim sahaları (a, b ve c: Mehmetbeyli'ye bağlı Karakaya'da baraj nedeniyle terk edilen meskenler, d: Mehmetbeyli'nin yeni yerleşim sahasında yapımı devam eden meskenler).....	90
Fotoğraf 41. Akhisar'ın bugünkü yerleşim sahasının drone görüntüsü.....	91
Fotoğraf 42. Yenihisar'ın bugünkü yerleşim sahası.....	92
Fotoğraf 43. Fevzipaşa'nın eski ve yeni yerleşim sahalarının uydu görüntüsü.....	94
Fotoğraf 44. Demirkonak'ın eski ve yeni yerleşim sahalarının uydu görüntüsü.....	95
Fotoğraf 45. Demirkonak Mahallesi'nin eski yerleşim sahası	96
Fotoğraf 46. Leylekli'nin eski ve yeni yerleşim sahaları ve toplulaştırılan yerleşmeler	97
Fotoğraf 47. Leylekli'nin eski ve yeni yerleşim sahaları (a: Leylekli'nin bugünkü yerleşim sahası, b: eski yerleşim sahasını oluşturan Çınarlı, c: bugünkü yerleşim sahasında toplulaştırma ile birlikte inşa edilmiş olan bir konut).....	98
Fotoğraf 48. Yer değiştiren bazı yerleşmelerin yeni yerleşim sahalarındaki yerleşme planları ve planlı yerleşme örnekleri (a: Ovakent, b: Ardıçlı, c: Akhisar, d: Balarmudu).....	103
Fotoğraf 49. Yer değiştiren bazı yerleşmelerin yeni yerleşim sahalarındaki yerleşim planları ve plansız yerleşme örnekleri (a: Yuvalı, b: Gökgöl, c: Çağlalık, d: Yoncadüzü).....	104
Fotoğraf 50. Hacıpaşa'nın yerleşim planını gösteren 2020 yılı uydu görüntüsü ve 1956-1968 yıllarına ait hava fotoğrafları (A: halkın kendi imkânlarıyla yerleştikleri saha, B:devlet yardımlarıyla yerleşilen saha)	105
Fotoğraf 51. Denizciler Mahallesi'nin 1968 ve 2020 yılı yerleşim planları (a: 1968 yılı yerleşim planı; b: 2020 yılı yerleşim planı).....	106
Fotoğraf 52. Bazı yerleşim sahalarında taş malzemeden yapılmış olan konutlar (a: Yuvalı, b: Deliçay (Demrek), c: Dokuzlar (Güvenç), d: Leylekli (Çınar)	107
Fotoğraf 53. Bazı yerleşim sahalarında kerpiç malzemeden yapılmış olan eski konutlar (a ve b: Mehmetbeyli, c: Eski Hacıpaşa, d: Toprakhisar).....	108
Fotoğraf 54. Konut ve eklentilerinin inşasında bazalt kullanımı (Mustafa Haydaroğlu Banısı).....	109
Fotoğraf 55. Devlet yardımlarıyla inşa edilmiş olan konutlardan görünüm (a: Hacıpaşa, b: Leylekli, c: Akhisar, d: Denizciler).....	110

- Fotoğraf 56. Yer değiştiren bazı yerleşmelerde konutlar ve eklentileri (a: Balarmudu, b: Ovakent, c: Cırtıman, d: Leylekli)..... 114
- Fotoğraf 57. Yuvalı Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahaları arasında yol yapım çalışmaları 116
- Fotoğraf 58. Yer değiştiren bazı yerleşmelerde ilkokul binaları (a: Halilbey 70.Yıl İskân İlkokulu, b: Kışla Mehmet Ali Alpaydın İlkokulu, c: Yenice Çerçi Hacı Ali Alkan İlkokulu, d:Yenihisar Anaokulu) 118
- Fotoğraf 59. Devlet yardımlarıyla kurulan yerleşmelerde iskân adıyla inşa edilen camiler (a: Denizciler İskanevleri Cami, b: Balarmudu İskân Cami)... 119
- Fotoğraf 60. Hacıpaşa ve Yuvalı Mahallelerinin eski yerleşim sahalarında yer alan camiler (a: Hacıpaşa, b: Yuvalı) 120
- Fotoğraf 61. Gülpınar ve Çınar mahallelerinde yer alan tarihi çeşmeler (a: Gülpınar, b: Çınar)..... 121
- Fotoğraf 62. Deliçay'ın eski yerleşim sahası Demrek'te, içinde alabalık tesisinin de olduğu bir restoran işletmesi 121
- Fotoğraf 63. Yer değiştiren yerleşmelerin eski yerleşim sahalarında yer alan mezarlıklar (a: Kuyuluk Mahallesi mezarlığı, b: Kızlarçayı'nın eski yerleşim sahasında orman örtüsüyle kaplanmış eski mezarlık sahası, c: Karasüleymanlı'nın (Uzunköy) eski yerleşim sahası olan Kumtepe ve mezarlık alanı), d: Eski Hacıpaşa mezarlığı). 123
- Fotoğraf 64. Balarmudu Mahallesi'nin eski yerleşim sahasında (Hitışa'da) bulunan Kölemenogulları Meydanı..... 124
- Fotoğraf 65. Yer değiştiren bazı yerleşmelerin eski ve yeni sahalarında yer alan tarihi yapılar (a: Yenihisar Mahallesi Zümre Çiftliği mevkiinde yer alan tarihi değirmen, b: Eski Hacıpaşada yer alan tarihi cami. c: Deliçay'ın eski yerleşim sahasında (Demrek) yer alan tarihi kilise d: Leylekli'nin bugünkü yerleşim sahasında yer alan tarihi köprü kalıntısı. 130
- Fotoğraf 66. Leylekli ve Balarmudu mahallelerinin eski yerleşim sahalarında yer alan çınar ağaçlarından görünüm (a: Leylekli/Çınar Mahallesi, b: Balarmudu/Hitışa Mahallesi). 131
- Fotoğraf 67. Alan araştırma çalışmalarından bazı fotoğraflar (a: Akhisar Mahallesi, b: Kızlarçayı Mahallesi, c: Mehmetbeyli Mahallesi, d: Gülkent Mahallesi)..... 133
- Fotoğraf 68. Alan araştırmalarında mülakatların gerçekleştirildiği anlardan görüntüler (a: Kızlarçayı Mahallesi sakinlerinden İsmail EŞ (Rahmetli), b: Leylekli Mahallesi sakinlerinden MTA emeklisi Halil YÜCEDAĞ ve mahalle muhtarı Mutlu ARSLAN)..... 135

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Hatay ilinde yerleşmelerin yer değiştirme nedenlerine göre dağılışı.....6	6
Grafik 2. Hatay ilinde doğal afetlerden etkilenen yerleşmelerin afet türlerine dağılışı..... 22	22
Grafik 3. Hatay ilinde yer değiştiren yerleşmelerin yer değiştirme süreçlerinin gerçekleştiği yıllara göre dağılışı 134	134
Grafik 4. Katılımcıların yaşadıkları mahallelerdeki ikamet süreleri..... 137	137
Grafik 5. Yaşamakta olduğunuz mahallenin daha önceden yer değiştirmiş olduğunu biliyor musunuz? sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar 138	138
Grafik 6. Katılımcıların yer değiştirme süreçlerini hatırlayıp hatırlamadıkları sorusuna verdikleri cevaplar..... 139	139
Grafik 7. Yaşamakta olduğunuz mahallenin eski yerleşim sahasının tam olarak nerede olduğunu biliyor musunuz? sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar 140	140
Grafik 8. Yer değiştirmenin finansal kaynağına yönelik katılımcıların verdikleri cevaplar..... 141	141
Grafik 9. Katılımcıların yaşadıkları mahallelerde ev sahibi olma durumları..... 142	142
Grafik 10. Yaşamakta olduğunuz mahallenin yeniden yer değiştirme ihtimali var mı? sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar 142	142
Grafik 11. Bundan sonra bu mahallede mi yaşayacaksınız? sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar..... 143	143
Grafik 12. Bugünkü mahallenizin yeri sizce yerleşime uygun mu? sorusuna katılımcıların verdiklerin cevaplar 144	144
Grafik 13. Yaşadıkları mahallenin herhangi bir doğal afet riski taşıyıp taşımadığı sorusunda katılımcıların verdikleri cevaplar 145	145
Grafik 14. Katılımcıların yaşadıkları mahallelerde belirttikleri sorunların oranı 146	146
Grafik 15. Yaşadıkları mahalleden başka bir yerde evlerinin olup olmadığı sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar..... 147	147
Grafik 16. Bu mahallede kendinize ait bir arazi (arsa) var mı? sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar..... 147	147
Grafik 17. Vefatınız halinde mezarınızın nerede bulunmasını istersiniz? sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar..... 148	148
Grafik 18. Katılımcıların eski yerleşim sahalarına yönelik görüşleri..... 149	149
Grafik 19. Eski yerleşim yerinize geri dönme imkânınız olsa döner misiniz? sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar..... 149	149
Grafik 20. Katılımcıların yaşadıkları mahallelere yönelik memnuniyet durumları. 150	150
Grafik 21. Bugün yaşamış olduğunuz bu mahallenin yerinin değiştirileceği söylene buna karşı çıkar mısınız? Sorusun katılımcıların verdikleri cevaplar..... 150	150
Grafik 22. Katılımcıların eski yerleşim sahalarıyla olan bağlantı (irtibat) durumları151	151
Grafik 23. Eski yerleşim yerinize uğradığınız oluyor mu? sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar..... 152	152

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası.....	2
Harita 2. a. Hatay İlinin Jeoloji Haritası, b. Eğim Haritası.....	27
Harita 3. Hatay ilinde kütle hareketleri nedeniyle yer değiştiren yerleşmeler	29
Harita 4. Dokuzlar Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahası.....	31
Harita 5. Amik Ovası'nda 19.02.2019 tarihinde meydana gelen taşkın sahası	45
Harita 6. Hatay ilinde sel/taşkın nedeniyle yer değiştiren yerleşmeler	47
Harita 7. Hatay ilinde elverişsiz topoğrafya nedeniyle yer değiştiren yerleşmeler	60
Harita 8. Kızlarçayı Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahası.....	64
Harita 9. Olgunlar Mahallesi ve yakın çevresi eğim haritası	67
Harita 10. Hatay ilinde beşerî nedenlerle yer değiştiren yerleşmeler	72
Harita 11. Deliçay Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahası.....	75
Harita 12. Çağlalık Mahallesi'nin eski ve yeni yerleşim sahası.....	78
Harita 13. Hassa çevresinde daimî yerleşmelere dönüşen banılar ve geçmiş yıllarda bağlı buldukları yerleşmeler.....	81
Harita 14. Yârseli Barajı	88
Harita 15. Reyhanlı Barajı	89

PLAN LİSTESİ

Plan 1. Akhisar Mahallesi'ndeki iskân konutlarının planı	111
Plan 2. Leylekli Mahallesi'ndeki iskân konutlarının planı	113

TABLO LİSTESİ

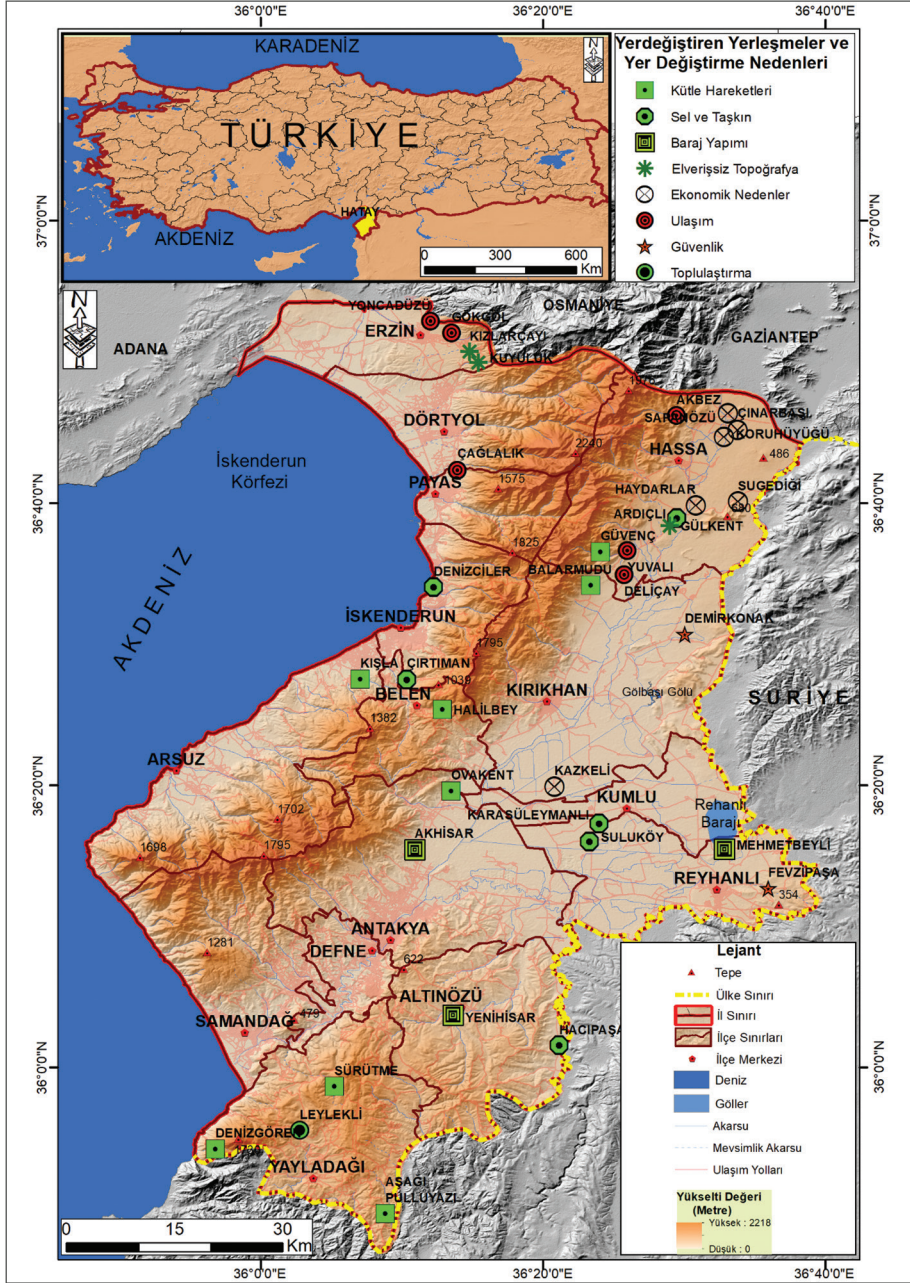
Tablo 1. Hatay İlinde Yer Değiştiren Yerleşmelere Yönelik Bazı Bilgiler	5
Tablo 2. Hatay İlinde Doğal Afetlerden Etkilenen Yerleşme Sayıları	23
Tablo 3. Hatay İlinde Kütle Hareketleri Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler	28
Tablo 4. Hatay İlinde Sel/Taşkın Nedeniyle Yer Değiştiren Yerleşmeler	46
Tablo 5. Ankete Katılanların Demografik Özellikleri.....	136

GİRİŞ

Yerleşmeler, insanoğlunun yaşamsal faaliyetlerini sürdürabilmesi bakımından meydana getirdiği en önemli beşerî tesisler arasında yer almaktadır. Birbirlerinden farklı zamanlarda ve farklı faktörlere bağlı olarak kurulan yerleşmelerin varlığını günümüze kadar sürdürmeleri veya terk edilerek tarih sahnesinden silinmeleri, bu yerleşmelerin kuruluş yeri seçimlerinde coğrafi faktörlerin ne kadar dikkate alınıp alınmadığına bağlıdır. Başka bir deyişle, topoğrafya, litoloji, toprak özellikleri, iklimatik özellikler, vejetasyon özellikleri, arazi kullanımı türü, hidrolojik koşullar gibi coğrafi unsurlar yerleşmelerin kurulup gelişmelerinde önemli roller üstlenmektedir (Yalçınlar, 1967: 53). Yerleşim yerleri belirlenirken doğal çevre şartlarının ve beşerî faktörlerin yeterince dikkate alınmaması, daha sonraki süreçlerde yerleşmelerin yer değiştirmeleri veya terk edilmeleri gibi olumsuz sonuçları doğurmaktadır (Tunçdilek, 1986: 4).

Yerleşmeler, kurulmuş oldukları yerleşim sahalarını doğal veya beşerî nedenlerle değiştirmek zorunda kalabilmektedir. Doğal faktörler içerisinde deprem, sel, heyelan, kaya düşmesi gibi afetler yerleşmelerin kaderini doğrudan etkileyebilmektedir. Doğal afetlerden farklı olarak, ulaşım şartları, baraj inşası, sosyo-ekonomik ve güvenlik gibi sebepler de yerleşmelerin yer değiştirmeleri üzerinde etkili olan başlıca beşerî faktörleri oluşturmaktadır. Türkiye’de bugüne kadar çok sayıda yerleşmenin doğal ve beşerî faktörler nedeniyle yeri değiştirilmiş ve şüphesiz bundan sonra da gerekli görüldüğü takdirde değiştirilmeye devam edilecektir (Ceylan ve Dinç, 2017: 20). Hatay ili, konumu ve coğrafi özelliklerine bağlı olarak Türkiye’de yerleşmelerin yer değiştirme süreçlerinin somut bir şekilde yaşandığı illerin başında gelmektedir.

Hatay, Akdeniz bölgesinin Adana bölümünde ve ülkemizin en güneyinde yer alan bir ilimizdir. İl, kuzeybatıdan Adana, kuzeyden Osmaniye, kuzeydoğudan Gaziantep illeri ile komşudur. Diğer yandan, ilin batısında İskenderun Körfezi yer alırken, doğusu ve güneyi ise Suriye ile sınır oluşturmaktadır (Harita 1). Hatay, matematik konum bakımından 35°46’-36°41’ doğu boylamları ile 35°48’-37°01’ kuzey enlemleri arasındadır. İlin yüzölçümü 5.524 km² olup, 81 il içerisinde yüzölçümü bakımından 62. sırada bulunmaktadır (imarkadastro.com). 2020 yılı itibarıyla nüfusu 1.659.320 olan Hatay, il nüfusları bakımından da 13.sırada yer almaktadır.

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

Paleolitik dönem yerleşmelerin izlerini taşıyan Hatay'ın İlkçağlardan günümüze kadar Anadolu ile Mezopotamya arasında bağlantı sağlayan bir konumda ve tarihi ipek yolu güzergâhında olması, Kral Yolu ve Baharat Yolu ile bağlantıların sağlanması ve tarihi Hicaz Yolu'nun buradan geçmesi gibi avantajları, ilin stratejik bakımdan önemini arttırmaktadır. Diğer yandan, uygun iklimi, verimli tarım arazilerinin varlığı ve ticaret yolları üzerinde yer alması gibi faktörler de Hatay'ın her dönemde yerleşilen bir yer olmasını sağlamıştır (Üççam Karagel, 2018). Hatay, söz konusu nedenlerden dolayı tarihi süreçte çok farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi ilişkilerin temas noktalarından biri olmuştur. Günümüzde Hatay il sınırları içerisinde Paleolitik dönem yerleşme kalıntılarında, antik dönem eserlerine, Roma'nın tarihi su kemerlerinden, Selçuklu ve Osmanlı mimarisine kadar çok farklı yapı kalıntılarını bir arada görmek mümkündür.

Hatay il sınırları içerisinde akış gerçekleştiren Asi Nehri, Afrin Çayı ve Karasu Çayı büyük akarsulardır. Bunlar dışında, il genelinde daimî ve mevsimlik nitelikte olabilen çok sayıda akarsuyun yanı sıra, son yıllarda sayıları giderek artan baraj ve göletler de bulunmaktadır. İlde; Tahtaköprü Barajı, Yarseli Barajı, Yayladağı Barajı, Reyhanlı Barajı, Büyük Karaçay Barajı, Karamanlı Göleti, Hassa Demrek Göleti gibi yapay su rezervuarları varken; Gölbaşı Gölü, Haydarlar Gölü gibi doğal sulak alanlar da yer almaktadır. Karasu Çayı ve Asi Nehri su potansiyeli fazla olan önemli akarsulardır.

Hatay ili ve yakın çevresi, tektonik bakımdan Arabistan, Afrika ve Anadolu levhalarının kesiştiği bölgede yer aldığından çok sayıda aktif fayın bulunduğu ve oldukça hareketli olan bir yöredir. Bu kesimde özellikle Orta Miyosen'den itibaren levha hareketlerinin canlanması, buna ek olarak dış kuvvetlerin de etkisi ile yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik meydana gelmiştir. İlde ana yeryüzü şekillerini dağlar, platolar, graben alanı ve ovalar oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte, birikinti koni ve yelpazeleri ile geçişi sağlayan yamaçlar gibi diğer yeryüzü şekilleri de mevcuttur. İl topraklarının % 46,1'ini dağlar, % 33,5'ini ovalar ve % 20,4'ünü platolar oluşturur. Hassa'nın batısında yer alan Mıgır Tepe (2.240 m) ilin en yüksek noktasıdır (Korkmaz vd, 2011: 22-23; Karataş ve Korkmaz, 2012: 27).

Hatay ili topraklarının (5.524 km²) yaklaşık yarısı (2.755 km²) tarım arazilerinden meydana gelmektedir. Tarım arazilerinin % 64'ü (1.765 km²) sulanabilir durumdadır. Orman, funda, tapusuz alanlar ve konut alanları il yüzölçümünün % 42'sini (2.326 km²) kaplamaktadır. Su yüzeyleri, kayaçlık ve leçelik alanlar ise toplam 441 km² alana sahip olup bu değer il yüzölçümünün % 8'ini oluşturmaktadır. Hatay'da tarım faaliyetlerinin gerçekleştirildiği başlıca ovalar; Amik Ovası, Arsuz Ovası, Dörtöyol-Erzin Ovası ve Samandağ Ovası'dır. Bu ovaların en büyüğü, 1.053